

TOMÁŠ AKVINSKÝ

1225-1274

I. Suma proti pohanům

V tom, co vypovídáme o Bohu, jsou dva druhy pravdy. O Bohu jsou totiž pravdivé mnohé věci, které přesahují veškerou schopnost lidského rozumu, například že Bůh je trojjediný. Jsou však také mnohé věci, které jsou poznatelné samotným rozumem, například že Bůh jest a že Bůh je jeden a jiné takové věci, jak to také ukázali filosofové ve svých úvahách o Bohu, při čemž je vedlo světlo přirozeného rozumu.

II. Theologická suma

Článek II. Zda lze dokazovat, že Bůh jest

Ve druhém článku se postupuje takto. Zdá se, že to, že Bůh jest, nelze dokazovat. Že Bůh jest je článek víry; co je však částí víry, nelze dokazovat, protože důkaz vede k vědění, kdežto víra je o věcech nezřejmých, jak plyne z apoštolova listu k Židům, kap. 11. Že Bůh jest nelze tedy dokazovat.

2. dále: prostředkem dokazování je, čím co jest, ale o Bohu nemůžeme vědět, čím jest, nýbrž jenom čím není, jak říká Jan z Damašku; takže nemůžeme dokázat, že Bůh jest.

3. dále: kdyby se dokazovalo, že Bůh jest, bylo by to možné jen z jeho účinků. Jeho účinky však s ním nejsou souměřitelné, protože on je nekonečný a účinky konečné. A konečné k nekonečnému není v žádném poměru. A protože příčina se nedá dokázat z nesouměřitelného účinku, zdá se, že nelze dokazovat, že Bůh jest.

Proti tomu však jest, co říká apoštol v listu k Římanům: „Neviditelné věci Boží lze poznat a nahlédnout skrze to, co je stvořeno.“ Tak by to však nemohlo být, kdyby se z jeho stvoření nedalo dokázat, že Bůh jest: neboť první, co musíme o každém poznat, je zda jest.

Odpovídám, že je třeba říci, že dokazování je dvojí. Jedno je z příčiny a nazývá se „proč“, a to vychází z věcí, které byly dřív. Druhé je z účinku a nazývá se dokazování „že“, a vychází z věcí, na něž my připadneme dřív. Tak je-li nám nějaký účinek zjevnější než jeho příčina, postupujeme od účinku k poznání příčiny. A z každého účinku lze dokázat vlastní příčinu jeho bytí, jsou-li ovšem ty účinky pro nás známější. Protože však účinek závisí na příčině, klademe-li účinek, musela před ním existovat příčina. A tedy že Bůh jest, pokud to není samo o sobě zřejmé, můžeme dokazovat z nám známých účinků.

K prvnímu je tedy třeba říci, že to, že Bůh jest a podobné věci, které lze o Bohu poznat přirozeným rozumem, jak se říká v Římanům 1, nejsou články víry, nýbrž předpoklady článků. Víra totiž předpokládá přirozené poznání tak, jako milost předpokládá přirozenost a jako zdokonalení předpokládá zdokonalitelné. Nic však nebrání, aby kdo důkaz nechápe, přijímal k věření, co samo o sobě je dokazatelné a co lze vědět.

Ke druhému je třeba říci, že když se příčina dokazuje skrze účinek, musí se k důkazu, že příčina jest, místo výměru příčiny použít účinek. Tak je tomu zejména u Boha, protože chceme-li dokázat, že něco jest, musíme jako prostředek vzít význam jména, a ne čím co jest, protože otázka čím jest přijde až po otázce zda jest. Jména se však Bohu dávají podle účinků, jak ukážeme dále. Dokazujeme-li tedy, že Bůh jest, skrze jeho účinek, můžeme jako prostředek vzít to, co znamená jméno Bůh.

Ke třetímu je třeba říci, že z účinků nesouměřitelných s příčinou nelze získat dokonalé poznání příčiny, ale z jakéhokoli účinku lze pro nás zjevně dokazovat, že příčina jest, jak už bylo řečeno. A tak lze z účinků Božích dokazovat, že Bůh jest, i když ho z nich nemůžeme dokonale poznat co do jeho podstaty.

Otázky: *Jaký je podle Tomáše vztah víry a rozumu?
Popište způsob výkladu v Theologické sumě.
Jaké jsou základní Tomášovy důkazy Boží existence?*

MISTR ECKHART

1260-1327

I. Eckhart a hnutí vnitřní zbožnosti

„Lidé mi často říkají: ‘Proste za mne Boha.’ Tu si pokaždé musím pomyslet: proč odcházíte ven? Proč nezůstanete u sebe samých a nesáhnete do svého vlastního bohatství? Vždyť celou pravdu nosíte bytostně v sobě!“

II. Eckhart a scholastika

„Neboť cokoli je ti blízké, to je vpravdě tvým nepřítelem. Chce-li tvé oko vidět všechny věci a tvé ucho všechny věci slyšet a tvé srdce o všem uvažovat, věru se tvá duše ve všech těch věcech musí rozptýlit.“

III. Shrnutí

„Když mám kázat, mluvím vždycky o oddělenosti, o tom, že se člověk musí zbavit sám sebe i všech věcí, za druhé o tom, aby se člověk zase vrátil do toho jediného a nedílného dobra, jímž jest Bůh, za třetí, aby se každý rozpomněl na tu velkou vznešenost, kterou Bůh vložil do duše proto, aby člověk díky jí podivuhodným způsobem dospěl k Bohu, za čtvrté o dokonalé podstatě Boží přirozenosti.“